

G Ł O S

JASNIE WIELMOZNEGO

J G N A C E G O

SIWICKIEGO

POSŁA TROCKIEGO

NA SESSYI SEYMOWEY

Dnia 16. Czerwca Roku 1791.

M I A N Y.

N A Y I A S N I E Y S Z Y K R O L U !

PRZESWIETNE RZPLITEY SKONFEDEROWANE STANY!

Niedosyć iest tworzyć Magistratury, niedosyć iest żywey imaginacyi piękniemi ją zdobić opisami, trzeba mieć na szczególnym baczeniu, aby każda Magistratura i ogólne dla Kraiu, i szczególne dla Obywateli przynosiła pożytki.

Zastanawiając się nad Kommissyą Policyi, nad iey zamiarem i obowiązkami, przekonany iestem, że nie tylko potrzebna iest Magistratura, ale iż czynienia i pracy ma nadto wiele, a tak przekonuywam się i o tym, że Kommissya Policyi w każdej Prowincyi udzielna być powinna.

(1)

Ze

Ze zaś STANY Najiaśnie: idąc przez szczegóły Rozdziałów i Punktów nadto trzebaby rozciągnąć się w tłumaczeniu rzeczy, biorę ogół władzy Kommissyi w Artykułe drugim zawarty, z którego następne są czynione opisy.

„ Władza (słowa są Projektu) i zarządzenie Kommissyi powierzone dla ustanowienia i utrzymania powszechnego porządku w Państwach Rzplitey rozciągać się mają na to wszystko, co się tycze: imo. Bezpieczeństwa i spokojności Publiczney. zdo. Wygody Publiczney. ztio. Sądowności Urzędów Policyi. „ Ta jest treść cała, z której się wszystkie ciągną Rozdziały; tu się tedy zastanówmy nad każdym ogółem, pomyślny sobie, może być wystarczająca na utrzymanie powszechnego porządku iedna Magistratura? na trzy tak obszerne Prowincye? Może być zupełny powszechny Porządek? bez zbliżenia Magistratury do każdej Prowincyi, Prowincyi tak rozległego Kraiu? Kraiu wolnego, gdzie rząd z łagodnością i z Prawami wolności miarkować potrzeba? w Kraiu tak obszernym, czyli wystarczy iedna Magistratura doyrzędz tych, co ku pomocy Administracyi iey dodani będą, iżby ani Obywatelom uciążliwemi, ani w swoich obowiązkach niedbałemi nie byli? Możnaż, aby iedna Magistratura obięła dostatecznie stan trzech Prowincyi, stan każdego Woiewodztwa, Powiatu, Ziemi, każdego Miasta, Miasteczka, iak jest opisano w Artykułach? i żeby wystarczyła stosowne do położenia miejsca, wczśnie bez opóźnienia, Obywatelom dogodne, ułożyć zarządzenia? Czyliż to podobno, aby wydołała na Rapporta, Zapytania, dać Rezolucye przeszło stu Kommissyom Cywilno-Woyskowym, kilku set Magistratom, których dozór znów się rozciąga na kilka set Miast, Miasteczek? czyliż można bezpieczeństwa i spokojności przyzwoicie i zrzęcznie dostrzedz Magistraturze z miejsca iednego, na kilka tysięcy Mil Kwadratowych rozległego Kraiu? Kraiu Narodu Wolnego, nad którym, powtarzam com powiedział, rostopnie i z wielkim umarkowaniem trzymana być

po-

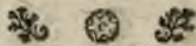
powinna Władza, a która odległa od Prowincyi na doniesienia złośliwe, niepewne, zintrygowane, może być z krzywdą i uciskiem Obywatela użyta. Możnaż jeszcze w tej Magistraturze zaręczać sprawiedliwość dla wszystkich? gdy zapewne tysiąc Spraw i Memoryatów zbierze się do ułatwienia? Liczymy tysiąc kilkaset Miast, Miasteczek, uważcie STANY Najjaśniejsze! gdyby z każdego pięć lub cztery w Roku wydarzyły się Sprawy, trzeba byłoby do sześciu tysięcy na Rok Spraw odsądzić, gdyby każdego dnia, oprócz rezolwowanych Rapportów i Memoryatów, dwie odsądzić się mogły Sprawy, tedy w przeciągu Roku ledwie sześćset ułatwionych być może, a tak przez ieden Rok tysiące Spraw zalegnie. Jleż to Obywateli zostanie pokrzywdzonych, ile ich zostanie bez sprawiedliwości, ile dochodu Skarbowego z Miejskich Funduszków, albo przez śpieszną Kalkulacyę, albo przez opuszczone szczegóły zniknie w rękę szkodliwych.

Niech się nie zdaie Wam STANY Najjaśniejsze! żem się starał demonstracyą moją rzecz powiększać; to Miasto tysiąc Spraw przyniesie do Kommissyi, to Miasto zatrudni Rachunkami; idźmy do Miast drugich, idźmy do Miasteczek mniejszych, których początkowe urządzenie musi być trudne i dla Obywateli ciężkie. Jakże to ubostwo ma ciągnąć do Stolicy po sprawiedliwość, do Stolicy tak odległej? więc albo to Prawo czeze będzie, albo nadto uciążliwe.

STANY Najjaśn: mówię i powtarzam, com mówił, nienakładaycie ciężary obowiązków na Magistratury, bo one nie wystarczą, nieoddalay cie Magistratur od ich obiektów, bo przez samą miejsc rozległość, różność, urządźcie stosownie do miejsc każdego i doyrzec wszędzie nie potrafią. A każde urządzenie niestosowne do Prowincyi, do położenia, do czasu, do sposobności, grubą będzie pomyłką. Nie zadawaycie Obywatelom tej boleści, iżby oni dla złotych sześć set lub tysiąc, chociażby i dwóch tysięcy (w Proieckie zaś czytałem tylko złotych

(2)

trzy-

trzysta) do Stolicy odległej z skargami swoimi udawać się byli zniewoleni, Maiętny Obywatel powtarzając drogę zubożenia, ubogi zaś albo zginie nim dóydzie, albo zniszczenie w ustawicznym cierpieniu. To com mówił, mówiłem za każdą Prowincją, za dobrem każdej Prowincyi i szczęśliwością iey Obywateli. Teraz szczególniej mówić będę za Prowincją Litewską, z której iestem Posłem i Obywatelom.

Nie na to ten się waleczny Naród, którego rozległe Kraje dzielnym orężem nabyte, Podola, Wołyń, Podlasia, Kijowa Xiążęta Litewscy, a Polscy Królowie tej Koronie odstąpili, nie na to mówię, Szlachetny, najsicisleyszym Braterstwa złączył się węzłem, żeby z czasem Unowj, Waruaki Aktem Unii i przysięgą wzajemną stwierdzone, doświadczył zaniedbane, iżby z czasem Magistratury swoje precz z Prowincyi oddalone i do Korony przeniesione widział, w których w trzeciej części pomieszczony, iakież mieć może znaczenie? iaką sprawiedliwość i iaką dla Współ-Obywateli dogodność?

Byli baczniemi na to Prządokowie Nasi, i przeto od początku Unii, wszelkie Administracye dla Xięstwa Litewskiego oddzielne mieć chcieli; Przywodzę pierwszej Unii słowa: — *Dignitates, Sedes, Officia pro ut in Regno instituta sunt instituentur... Perpetuis Temporibus.*

Chciał tego Król, żgadzał się Naród, żeby jednostajne były tak w Koronie tak i w Litwie Urzędy i Magistratury ale niechciał Król i Naród, żeby Magistratury były iedne na obydwu Narody, i chociaż iednostajne, ale udzielne ustanowił: *Prout in Regno Polonia instituta sunt instituentur.* Prawo wyraźne, Prawo Unii, Prawo święte.

Zygmunt August, który dla ciebie Narodzie Polski tyle uczynił, ze Xięstwa i Ziemie od Litwy przyłączył, ze Naród

ród Litewski najmocniej ziednoczył i spoił, że w ostatku
zrzekł się Prawa dziedzicznego i Sukcessyi, zostawiając gdy-
by mu dał Bóg Potomstwo, zostawiając mówię na samą łaskę
Narodu, ten Zygmunt August, który, słusznie mógł powiedzieć
i powiedział do Ciebie: *Quid potui vinea mea facere & non fa-*
ci ten mówię, łącząc przed ostatnim Aktem Unii w jedną
Rzeczpospolitą Obydwa Narody, ani chciał łączyć Magistra-
tor, ani Naród Litewski na łączenie przystępował przywodząc
Wam słowa Unii 1564.

„ Iż w jedną Rzeczpospolitą jednego ludu który się przez
o, związek i spoienie dwu Narodów w jedność iednostayną i
3, nierozdzielną zniósł i spoił, tak iż iuz iako te Państwa nie
„ są dwieciele, tak też dwie te Rzeczpospolite być nie mo-
„ gą, ale iedna Rzeczpospolita z tych Narodów spiona, za-
„ czym spolne Seymy i Rady mieć zawzdy mają pod iednym
„ Królem i pod iedną Głową, to tylko wymuiąc, iż iako
„ w iednym nieróżnym nie rozdzielnym Ciele, każda iednak
„ Część osobną powinność i Sprawę własną ma, tak też w tey
„ iedney Rzplitey ma Neród Polski Litewski, zwyczajnie swo-
„ je niektóre Sądowe Prawa, Przywileje, i Sądy własne a
„ osobne które iednak tey iedności, abo tey Unii nie uwadzą ani
„ wadzić będą.

Potwierdza tąż samą Akt Unii ostateczney Roku 1569.
obowiązując Króla każdego nastąpić mającego w te słowa:
aby Urzędy wszystkie Obojga Narodów, całe i nieporuszony
zachował wszystkie Prawa Sądy, Wysady. &c.

A to ustanawiając i warując KROL i Narody Obydwa
Przysięgą swoją stwierdzili: „ Szlubując i obiecując (sło-
„ wa są Unii) przed P. Bogem dobrym uczciwym słowem
„ Szlacheckim i Chrześcijańskim: iż to wszystko co się tu
„ napisało znać, trzymać, dzierżeć, wypełniać, sami i z Po-
„ tomkami swemi na wieczne czasy będziemy bez fortelów
„ wazeli-

„ wszelakich, nie przewodząc niczego z tych rzeczy w za-
„ dną wątpliwość ani odmianę, I niżej: a te wszystkie rze-
„ czy tu postanowione i obwarowane ani przez J. K. Mość
„ ani przez Pany Rady, i inne wszystkie Stany i P. sły
„ Ziemskie Obojga Narodów, za spólnym zezwoleniem, ani
„ Poiedynkiem, od której części Strony nie mają nigdy wie-
„ cznemi czasy bydź wzruszane i odmieniane ale wieczne,
„ całe, i mocne zachowane bydź mają.

STANY Najisza: te są warunki Święte Unii dwóch
Narodów, które z uszanowaniem strzedz powinniśmy. Teraz
się zastanowmy, czyli od początku linii, nie były oddzielne
Urzędy i sprawowanie ich? Czyli nie były oddzielne magi-
stratury, czyli nie były oddzielne Skarby, i administracya
ich? Czyli nie była oddzielna nad Woyskiem władza? Czy-
liż nie była, udzielna Policies? Słowa tego nie było, ale
rzecz była, Prawami naywyborniejszemi opisana, były do
Miast Miasteczek wysyłane *boni ordinis* Kommissye, które gdy
były w Exekucyi Policies w Kratu była naydoskonalsza. *Po-
licies* bez tego tylko nazwiska, dzielona była dwoiako, iak-
ko i dziś Proiekt dzieli, iedna dla uszanowania Maiestatu
KROLA swego, dla szczególney spokojności uciśnienia, w
Mieyscu pomieszkania iego, i tę sprawowali Marszałkowie,
Marszałkowie zaś byli udzielni Koronni, udzielni Litewscy
więc była iuż w tym względzie Policies udzielna, druga *Po-
licies* była do Miast do których urządzenia za reskryptami
Królewskimi wyznaczane były Kommissye *bonis ordinis*: a
Administracya ich podług ustanowionych urzędzeń powie-
rzana była Starostom, więc i do Miast wyraźnie udzielna była
Policies, iakie zaś były Miasta, iak liczne iak nasiadłe, iak
urządzone gdy Prawa były w Exekucyi, nie trzeba mi się
nad tym rozwódzić, tylo życzyć, żeby do tego powróciły
stanu. Jak więc były rozporządzone Magistratury tak świę-
tobliwie strzedzmy, opisy ich poprawić i wydoskonalićmożę-

my

my, ale niełączyć, bo się to zaprzysiężonym Aktem Unii czynić nie godzi.

Nayaśniejszy PANIE! Naywyższym Nieba sporządzeniem i dobrą Obu Narodów skłonnością wybrany posiadasz Tron Jagellonów, a Urodzeniem twcím do Ich Krwie należysz, nim ten Tron posiadłeś zaręczyłeś Przysięgą wszystkie Jagellonów dla Obydwu Narodu Prawa, Przywileie, Prerogatywy, zwyczajie, nie dopuszczay Miłościwy PANIE! ażeby za Twego Panowania z krzywdą Prowincyi Litewskiej stanowione były Prawa, a przeto Akt Unii sławny, ważny, święty Obudwu Narodów wątleć miał. Przez takie ustawy czece zostaną Ministrów, Dignitarzów, Urzędników, Prowincyi Litewskiej Prerogatywy, i Kommissarzów czece będą znaczenia, bo coż ieden względem dwóch w każdym zdarzeniu znaczyć może?

Dosyć też traci i traciła Prowincya Litew: kiedy wszystkie Seymy (ieden wyiąwszy w ciągu Panowania WASZEY KROLEWSKIEY Mości Seym Grodzieński) także Assessorya, a teraz Straż i ciągła Rezydencya Pańska w Warszawie, ubożą Prowincyą Litewską, z której, i dochody WASZEY KROLEWSKIEY Mości i Pensye Straży i Ministrów, i ich własne dochody i innych Obywatelów tu wsiękają, a cyrkulacyą Pieniędzy w Prowincyi powiękuszając one ubogacają. Micy Nayaśniejszy PANIE! i ztey miary względ na Prowincyą Litewską, w której się urodziłeś, na ten Naród które Panując równie winienes twoią Opiekę i Praw Prerogatyw obronę.

P. Prowicye Koronne, kiedy za Kazimierza III. na Seymie Lubelskim Litwa w opisach pierwszej Unii odmiany chciała, przywodzi Kromer Posłów Koronnych daną Litewskim posłom odpowiedź. = Niegodzi się Polakom żadney odmiany wnosić, aby snadź rzeczy do końsa wagi nieutraciły.

Ofizy-

XVIII-2.
277.

Odzywam się do Was temi słowy Przechacni Prowincyi Koronney Poślowie. Nie godzi się żadney odmiany wnosić, niegodzi się świętego Aktu Unii odmieniać w niczym, nie godzi się Magistratur połączyć, bo z takiego układu, z tey nie równey w Magistraturach Kommissarzów proporcyy, mogą się wyrodzić łatwo poróżnienia, nie chęci emulacye, zawści. Nietykaycie Praw Przywileiów Prowincyi Litewskiey, nie czyńcie odmiany żadney, co jest Aktem zaięto Unii, była oddzielną przez Kommissye *boni Ordinis* iakem iuż tłumaczył, i przez Starostów Miast Prowincyi Litewskiey administracya, Ci zarządzić byli obowiązani Miastami, a Sprawę zdawać przed KROLEM i STANAMI, kiedy zwolniony nad Starostami został dozór, ci Miastem stali się szkodliwymi, teraz Władze Statostw przenosicie na Kommissyę Policyi, i opisuniecie ją, dobrze jest, i ten układ nie przeciwi się Przywileiom Prowincyi Litewskiey, ale łączenie Kommissyów w iedno, to się z przeciwiia Aktowi Unii.

Stawam za udzielnoscia Prowincyi, stawam za opisem i warunkami Aktu Unii przywiedzionemi, stawam za dobrem, iednocia i szczesciowoscia i obudwu Narodow Kraiu całego; Kończąc Głos mój, i do Was P. Prześwietne Prowincye Koronne, które łączenia Magistratur imponować Prowincyi Litewskie nie możecie, i do Was Prowincyi Litewskiey Poślowie, którym na to zezwolić iako przeciwko Prawu Unii w żaden sposób niegodzi. Kończę tą uwagą, która Was w tey determinacyi iako na odmianę Praw, Przywileiów, Rządu, z twazdym postanowieniem uczyniliscie, zastanowić, i względniemi na Świętosc Unii i Praw dawnych uczynić powinna. *Nihil exitus Civitatibus, nihil tam contrarium Juri & Legibus, nihil minus Civile & Humanum quam composita, & constituta Republica quidquam agi absolute.*

